

Paardenzorg (5)

Hans van der Louw

Dierenarts en gynaecoloog

Voor dierenarts Van der Louw (50) van dierenkliniek Krommerijnstreek in Schalkwijk is het seizoen per 1 april weer begonnen. Het seizoen van het begeleiden van merries in een hopelijk probleemloze dracht. De gynaecologie heeft zich in de afgelopen twintig jaar bij dierenartsen echt tot specialisme ontwikkeld. Paarden-gynaecoloog word je pas echt door heel erg veel praktijkervaring. "Ik heb het vak geleerd in de tijd dat er nog geen scans bestonden, van Wim van Leeuwen", zegt Van der Louw. "Dat is mijn geluk. Ik vertrouw nog altijd minstens zo veel op mijn eigen waarneming en gevoel, als op de scan. Zo hoort dat ook." Deze keer in de serie 'paardenzorg' de paarden-gynaecoloog aan het werk. "Hoe meer je weet, hoe meer je merkt wat je allemaal nog niet weet."

In het seizoen, nu dus, houdt Hans van der Louw dagelijks 's morgens spreekuur voor het opvoelen van merries. Daarnaast begeleidt hij het dekken en insemineren bij de hengstenhouders van Lauw van Vliet en de familie Van der Maat op het bedrijf. Ook bij Arnoud Dobber doet hij de begeleiding aan huis. "Bij het opvoelen kun je nooit elk risico voor de merrie uitsluiten. Daarom is het wel zaak de omstandigheden zo optimaal mogelijk te hebben. Het bij de boer thuis achter de merrie gaan staan met een spantouwje, zoals dat vroeger gebruikelijk was, behoort echt tot het verleden! Eigenaren komen nu bij mij met hun merrie. Of bij de

hengstenhouder", zegt Van der Louw.

Het opvoelen gebeurt altijd in een opvoelbox. De eigenaar staat bij het hoofd van de merrie en doet indien nodig een praam op. De merrie staat in een opvoelbox, veilig voor de dierenarts en goed gefixeerd. Natuurlijk zijn 3-jarige merries die zoiets voor het eerst meemaken vaak wat meer gespannen, dan geroutineerde fokmerries. Al zegt dit ook weer niet alles: Van der Louw's eigen 20-jarige Formateur-merrie, heeft nog steeds een hekel aan het gebeuren! Het karakter speelt ook een rol. Soms spant een merrie zich zo, dat de dierenarts niet aan voelen toekomt. "Ongeveer in 5% van de

gevallen is dan een darmontspanner nodig", zegt Van der Louw. In alle andere gevallen, kan de dierenarts met zijn arm voorzien van een handschoen en glijmiddel naar binnen om te voelen. "Het mooie is: er voelt geen merrie hetzelfde aan", zegt Van der Louw. "Als je zoals ik heel veel opvoelt, maak je er bovendien een sport van om in een steeds vroeger stadium de dracht vast te stellen. Prachtig vak, dit."

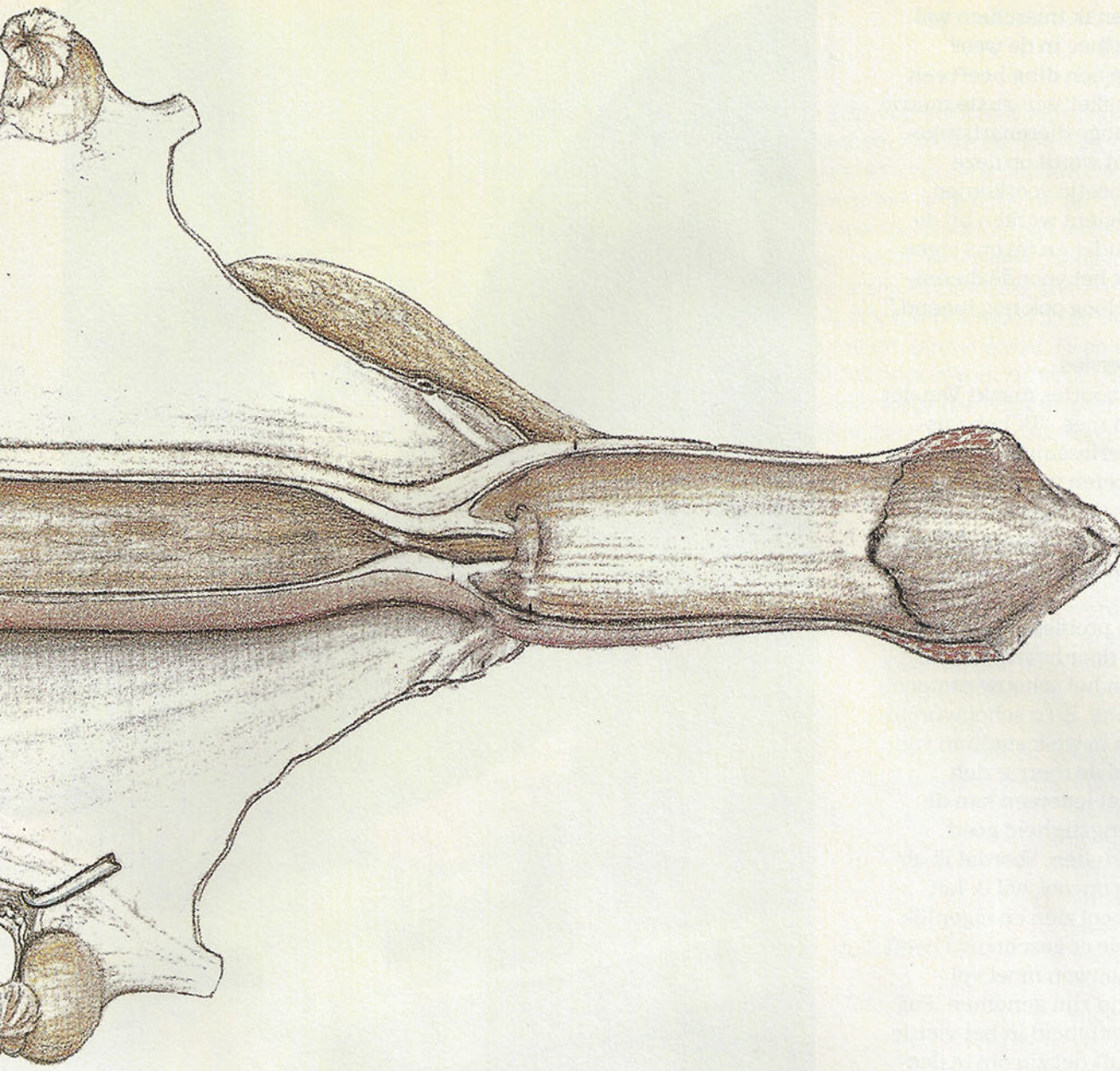
Begeleiding

Maar een drachtig paard, is in het verhaal nog even een stapje te ver. De merrie moet eerst drachtig worden. En drachtig worden kan de merrie pas wanneer het schouwen met een schouwhengst, het opvoelen door de dierenarts en als derde middel eventueel de scan hebben aangegeven dat er een rijp follikel klaar ligt om bevrucht te worden.

Dierenarts/paardenarts/gynaecoloog

Dierenarts kun je in Nederland alleen worden, dat is algemeen bekend, na een studie aan de Faculteit voor Diergeneeskunde in Utrecht. Het is een universitaire studie van 6-8 jaar. Bij de zogenaamde co-schappen, die dienen om praktijkervaring op te doen, kan gekozen worden voor het doen van co-schappen in de 'groep paard'. In die groep paard kan weer gekozen worden voor een specialistisch vak als gynaecologie. De echte kennis die nodig is voor een goede uitoefening van deze specialisatie komt zoals bij alle specialismen pas na heel veel praktijkervaring. Het is ook mogelijk om aparte cursussen echografie te volgen, om de echo-beelden beter te leren interpreteren. Maar ook hier geldt weer dat de praktijk de beste leermeester is.

De bevruchting komt in Nederland bij het warmbloedpaard vrijwel uitsluitend tot stand na inseminatie van vers of diepvriessperma. De hoeveelheid optredende dekinfecties en de besmettelijke baarmoederontsteking CEM hebben de doorbraak betekend van het kunstmatig insemineren k.i.. Het zorgde ervoor dat de hengstenhouders een sperma-winstation moesten installeren en logeermogelijkheden voor merries met veulens moesten gaan bieden.

Het onmiddellijke voordeel voor de merriehouder is dat door k.i. veel meer hengsten voor hem bereikbaar zijn geworden. Van der Louw zelf ziet ook wel praktische nadelen aan deze niet meer te keren ontwikkeling: "Merries moeten reizen met hun jonge veulen en soms een maand op het hengstenstation staan, waar het

Dit voelt een ervaren gynaecoloog bij het opvoelen. Vanuit de endeldarm voelt hij langs de cervix (een vernauwing) naar de baarmoeder of uterus. Aan het uiteinde splitst de baarmoeder zich in twee hoornen links en rechts. Deze twee hoornen eindigen in de eileiders. Het trompetvormige ovarium vangt een rijp ei op. Door deze hoornen en het ovarium voorzichtig af te tasten, komt de gynaecoloog aan de weet of er een ei gevormd is en in welk stadium het ei zich bevindt. De gynaecoloog geeft hier een code aan. Bij stadium 4 ligt het klaar voor bevruchting. Als de bevruchting heeft plaatsgevonden, daalt een bevrucht eitje af en nestelt zich na zeven dagen aan de wand.

veulen weinig beweging krijgt. Maar een praktisch voordeel biedt dit systeem ook: door de permanente aanwezigheid van de hengsten zie je merries gemakkelijker hengstig. En ook een financieel voordeel: de dierenarts-kosten zijn een stuk lager voor de merriehouder. Mijn praktijk is er toe overgegaan om voor merries op een hengstenstation dat ik begeleid

een vaste prijs van f200,- voor het seizoen te rekenen. We rekenen datzelfde tarief voor merries die bij ons voor drachtigheidsbegeleiding op het spreekuur komen. Voor de eigenaar wiens merrie meteen drachtig is, is het misschien veel, maar die is toch wel blij. Hij heeft tenslotte z'n merrie dragend. Voor de eigenaar met een probleemmerrie is het weinig.

Want daar ben ik misschien wel vijf, zes keer mee in de weer geweest. Aan één ding heeft een fokker een hekel: een guste merrie en nog een hoge dierenartsrekening ook! Dat wordt op deze manier een beetje voorkomen. Door het efficiënt werken bij de hengstenhouder en bij ons eigen spreekuur, is het voor de dierenarts/gynaecoloog ook nog lonend."

Probleemmerries

Probleemgeboortes maakt Van der Louw zelden mee. "Ik heb misschien vijf verlossingen per jaar. Een aantal keren word ik er nog bij geroepen als de nageboorte er niet afkomt", zegt hij. Maar problemen bij het drachtig worden, ziet hij des te meer.

Het grootste probleem wordt wel veroorzaakt door het niet-correct hanteren van het schouw-protocol, is zijn ervaring. Zo'n schouwprotocol geeft aan in welk stadium van hengstigheid de merrie zich bevindt. "Niet iedereen kan de mate van hengstigheid goed genoeg vaststellen. Voordat ik als gynaecoloog opvoel, wil ik het schouwprotocol zien en eigenlijk ook weten wie er geschouwd heeft. Voor het schouwen moet voldoende de tijd zijn genomen. Pas bij een hengstigheid in het vierde stadium, heeft het zin om te dekken."

Een tweede vaak voorkomend probleem bij het niet-drachtig worden is dat de baarmoeder onvoldoende schoon is. Van der Louw: "Het kan zijn dat een merrie wat uitgerekt is door eerdere geboortes en in hele lichte mate lucht zuigt in de schede. De baarmoeder kan daardoor chronisch ontstoken zijn. Minimaal, maar net ernstig genoeg om niet drachtig te raken." Een derde geregeld voorkomende oorzaak van het niet-dragend worden van een merrie is het niet-hengstig worden of niet-zichtbaar hengstig worden.

Drachtigheidspercentages

Van der Louw zet voor wat de drachtigheidspercentages van nu betreft in relatie tot de enorm professionele apparatuur die tegenwoordig wordt ingezet wel zijn vraagtekens. "Vroeger kwam de hengstenhouder met zijn padhengsten aan huis. De merrie werd geschouwd, als de merrie goed hengstig was meteen gedekt. Na twee dagen meestal nog eens

en dan keek men na drie of vier weken of de merrie drachtig was of opnieuw hengstig werd en nog eens gedekt moest worden. Op die manier werd 75% van de merries drachtig. Wat dat betreft zijn we een droevig beetje opgeschoten: in onze tijd van zorgvuldig k.i. dekken, scans en echo's zijn we blij als er bij 75% van de gedekte merries

het volgend voorjaar een veulen loopt!"

Van der Louw geeft enkele oorzaken aan waarom zijns inziens geen hoger drachtigheidspercentage wordt gehaald. De eerste is dat het natuurlijke selectieproces van merries die ingezet worden in de fokkerij een beetje is verdwenen. "Tegenwoordig wil elke eigenaar

Foto's: Clairette van Arndel

Van der Louw vindt het voelen hoofdzaak, de scan een nuttig hulpmiddel. Slechts in sommige gevallen, zoals het vroegtijdig op 17 dagen signaleren van een bij paarden ongewenste tweelingdracht, is een scan essentieel. Van der Louw kan voorzichtig langs het corpus de twee hoornen links en rechts aftasten, op zoek naar een (rijp) ei.

Als de merrie veilig in een opvoelbox is gezet en aan het hoofd wordt vastgehouden door de eigenaar, met praam, trekt de gynaecoloog zijn handschoen aan, voorziet deze van glijmiddel en gaat rustig naar binnen.

Paardenzorg

De zorg voor het fysiek waarmee wij onze (topsport)paarden omringen, wordt steeds uitgebreider. Naast de veelal allopatisch werkende dierenarts, omringen ook tal van semi-veterinaire begeleiders het moderne sportpaard. Het sportpaard is tenslotte de atleet en komt daarmee op één lijn te staan met de humane topsporter. Alleen een arts is al lang niet meer voldoende om de sporter fit en blessurevrij te houden. Een team van (para)-medici zoals fysiotherapeuten, manuele therapeuten, homeopatisch werkende artsen en paardentandartsen trekken zich de paardenzorg aan en richten zich op fitheid voor topsport. 'In de Strengen' laat in de komende nummers een aantal mensen aan het woord die op een andere wijze dan alleen de gebruikelijke allopatische betrokken zijn bij de gezondheidszorg en begeleiding van sportpaarden. De vorige keer fysiotherapeut en trainer Jarko Dun. Deze keer Hans van der Louw, dierenarts en gynaecoloog.

gebrek aan kennis over sperma. Van der Louw: "Er is veel ontdekt over de wijze van bewaren, over toevoegingen. We weten dat bij diepvriessperma het inseminatietijdstip nauwer luistert dan bij insemineren met vers sperma bijvoorbeeld. Maar hoe meer je weet, hoe meer je ook merkt wat je nog niet weet! Waarom kon je het sperma van

Ramiro bij wijze van spreken in de sloot gooien, het er weer uitsvissen en in een merrie stoppen en werd ze dan nog drachtig? Glendale bij Lauw van Vliet was ook zo'n hengst. Je kon bij wijze van spreken uithalen met zijn sperma wat je wilt, maar hij bevrucht. Terwijl ander sperma het ideale microscopische plaatje biedt, prachtig, niets op aan te merken, maar zolangzamerhand moet je uit ervaring constateren dat het supervers moet zijn en maar drie uur houdt. Waar ligt dat aan? We weten het gewoon nog niet. Het ligt in elk geval een stuk genuanceerder dan het basisgegeven van 300 miljoen aanwezige spermatozoïden als kwaliteitseis."

Van der Louw stelt overigens ook vast dat het drachtigheidspercentage zonder k.i. en zonder veterinaire begeleiding zeker niet op 75% zou zijn gebleven, maar zou zijn gedaald. Het stagneren van drachtigheidspercentages is niet alleen vervelend voor de merriehouder die met een guste merrie blijft zitten. Ook van der Louw voelt zich aange-

sproken: "Zowel de hengstenhouder als de begeleidende dierenarts/gynaecoloog worden hier door merrie-eigenaren op afgerekend! Daarom ben ik in overleg met de hengstenstations die ik begeleid ook steeds strenger in bepaalde zaken. Door de praktijk wijs geworden, verbied ik bijvoorbeeld

van sommige hengsten diepvries-sperma te verzamelen. Ik weet niet waarom dat bij die hengsten niet werkt, ik weet wel dat dat bij die hengsten niet werkt. Ik ontmoedig ook het insemineren heel vroeg in het voorjaar. Mei en

**Hans van der Louw:
"Je moet in dit vak niet
alleen technische
vaardigheden
beheersen, maar met
je cliënten ook wel
wat over fokkerij
weten mee te praten."**

juni, zijn gewoon de mooiste maanden, als de dagen nog meer lengen en de hormonale cyclus nog beter op gang is. Bovendien moet je aan de opfok van het veulen volgend jaar denken: met alle kennis die we nu hebben over botgroeistoornissen zoals ocd en het belang van veel beweging, is een vroeg veulen slecht af."

Van der Louw combineert zijn werk en zijn hobby in het voorzitterschap van het KWPN afdeling Utrecht. "Voor de uitoefening van mijn vak tellen niet alleen technische vaardigheden. Ik moet ook met mijn cliënten om weten te gaan. En hoe kan ik dat beter doen dan met een geïnspireerd gesprek over iets wat ons allebei bezig houdt: de fokkerij?"

Claartje van Andel

met een merrie van een goede bloedlijn blijven proberen ermee te fokken, terwijl de boeren van vroeger de probleemmerries verkochten en de gemakkelijk dragend te krijgen dieren aanhielden."

En een tweede oorzaak van een stagnerend drachtigheidspercentage, is volgens Van der Louw het